

Sygn. akt II AKa 156/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 września 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku w II Wydziale Karnym w składzie

Przewodniczący	SSA Alina Kamińska (spr.)
Sędziowie	SSA Andrzej Czapka SSA Janusz Sulima
Protokolant	Anna Tkaczyk

przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Białymstoku – Elżbiety Korwell upoważnionej przez Prokuratora Apelacyjnego do udziału w sprawie

po rozpoznaniu w dniu 25 września 2012 r.

sprawy **A. J.**

o odszkodowanie

z powodu apelacji wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 17 maja 2012r. sygn. akt III Ko 50/12

I. Zmienia wyrok w zaskarżonej części w ten sposób, że:

- zasądzoną na rzecz wnioskodawcy A. J. kwotę zadośćuczynienia obniża do 20.000 (dwudziestu tysięcy) złotych,
- uchyla orzeczenie o zasądzeniu od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy ustawowych odsetek.

II. W pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy.

III. Kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Pełnomocnik wnioskodawcy A. J. na podstawie art. 552§4 kpk wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego mocodawcy kwoty 49.157,76 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwe niesłuszne tymczasowe aresztowanie stosowane wobec A. J. w okresie od dnia 4 listopada 2003r. do dnia 9 kwietnia 2004r. w sprawie II K 142/05 (po uchyleniu II K 591/08) Sądu Rejonowego (...), która zakończyła się wydaniem prawomocnego wyroku uniewinniającego, z zastrzeżeniem, że kwota 4.157,76 zł winna stanowić odszkodowanie z tytułu poniesionych kosztów

obrony oskarżonego w postępowaniu przed sądami I i II instancji, natomiast kwota 45.000 zł zadośćuczynienie za doznane krzywdy.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z dnia 17 maja 2012r. w sprawie sygn. akt III Ko 50/12 zasądził od Skarbu Państwa na rzecz A. J. kwotę 45.000 zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami w wysokości 13% w stosunku rocznym od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

Oddalił wniosek w pozostałym zakresie i kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł prokurator, który na zasadzie art. 425§1 i §2 kpk oraz art. 444 kpk, zaskarżając powyższy wyrok w części dotyczącej zasądzenia zadośćuczynienia na niekorzyść wnioskodawcy, w oparciu o przepis art. 438 pkt 2 kpk, art. 437§1 i 2 kpk zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie:

- art. 4 kpk, art. 7 kpk, art. 410 kpk i art. 424§2 kpk, poprzez dokonanie dowolnej oceny materiału dowodowego i poczynienie ustaleń faktycznych jedynie w oparciu o wybrane okoliczności, bez odniesienia wysokości żądania do realiów sprawy, w tym stopnia dolegliwości fizycznych i psychicznych oraz średniej stopy życiowej społeczeństwa, z pominięciem okoliczności przemawiających za ograniczeniem wysokości zadośćuczynienia i bez wskazania sposobu wyliczenia tej kwoty, co doprowadziło do niezasadnego zasądzenia na rzecz wnioskodawcy w zdecydowanie zawyżonej i nieodpowiedniej wysokości zadośćuczynienia w żądanej wnioskiem kwocie 45.000 złotych za oczywiście niezasadne pozbawienie wolności w postaci tymczasowego aresztowania w okresie od 4 listopada 2003r. do 9 kwietnia 2004r.,

- przepisu art. 321 kpc w zw. z art. 558 kpk poprzez przyznanie odsetek od zasądzonej kwoty zadośćuczynienia w sytuacji, gdy wnioskodawca nie zgłosił takiego żądania.

W związku z powyższymi zarzutami prokurator wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez obniżenie wysokości zadośćuczynienia do kwoty 20.000 złotych.

Nadto na podstawie art. 427§3 kpk i art. 452§2 kpk wniósł o dopuszczenie dowodu z kopii zezwoleń na widzenie udzielonych M. i C. J. w dniach 12 i 30 grudnia 2003r. na okoliczność, że wnioskodawca nie był pozbawiony kontaktu z rodziną.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelację prokuratora uznać należy za ze wszech miar trafną i zasadną.

Analizując motywy rozstrzygnięcia w części uwzględniającej roszczenie nie sposób nie zgodzić się ze stanowiskiem skarżącego, iż tenże sąd przy ocenie materiału dowodowego związanego z oceną okoliczności rzutujących na wysokość kwoty zadośćuczynienia nie ustrzegł się obrazy art. 7 kpk, pomijając przy tym szereg ważkich kwestii, wpływających na prawidłowość wyrokowania w omawianej materii.

Literalne brzmienie art. 410 kpk nakłada na sąd orzekający obowiązek oparcia podstawy faktycznej wyroku na całokształcie okoliczności ujawnionych w toku rozprawy, albowiem tylko taki sposób procedowania w zakresie ostatecznej decyzji, która materializuje się w postaci orzeczenia kończącego merytorycznie sprawę stanowi o realizacji zasady obiektywizmu i funkcji sądu jako organu kreującego określoną rzeczywistość, wyznaczoną ramami obowiązującego prawa.

Tymczasem Sąd Okręgowy nie sprostął powyższym wymogom w sposób bezkrytyczny aprobując żądania wnioskodawcy co do kwoty zadośćuczynienia, a podawanych przez niego treści nie tylko nie zweryfikował z okolicznościami wynikającymi z akt sprawy II K 591/08 Sądu Rejonowego (...), ale też przeszedł do porządku dziennego nad oświadczeniem samego zainteresowanego, który spontanicznie, będąc słuchany w charakterze świadka

na k. 16 akt przedmiotowej sprawy swoje przeżycia psychiczne związane z aresztem ocenił na kwotę 20.000 zł. Dopiero później indagowany przez pełnomocnika stwierdził, że chodzi tu o kwotę 45.000 zł.

Aczkolwiek nie sposób zaaprobować sugestii skarżącego wiążącego zaistniałą sytuację z poniesionymi kosztami obrony z wyboru znacznie przekraczającymi zasady wynagrodzenia za czynności adwokackie, wynikające z odnośnych przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, tym niemniej stan ten obligował sąd do dokonania rzetelnej analizy sytuacji wnioskodawcy w aspekcie okoliczności istniejących na datę stosowania tymczasowego aresztowania i następstw wynikających bezpośrednio ze stosowania tego środka zapobiegawczego tak w sferze stosunków osobistych jak i relacji społecznych.

Rację ma bowiem apelujący, iż w sytuacji gdy sam A. J. przyznał, że nie był to jego pierwszy pobyt w areszcie – był już uprzednio karany za handel narkotykami (odpis wyroku k. 1437 akt sprawy III K 591/08 Sądu Rejonowego (...)) – wyprowadzanie tezy aby aresztowanie (kolejne) w sposób szczególnie negatywny odbiło się na psychice wnioskodawcy i postrzeganiu go przez lokalną społeczność, powodując utratę dobrego imienia, pozostaje rzeczą co najmniej niezrozumiałą.

Ocena powyższego przez pryzmat zasad doświadczenia życiowego i logiki oraz praktyki orzeczniczej w tego rodzaju sprawach daje asumpt do przyjęcia, iż stopień dolegliwości psychicznych wiążących się ze stosowaniem środków izolacyjnych wobec osób nie wchodzących dotychczas w konflikt z prawem jest niewspółmiernie wyższy aniżeli w pozostałych przypadkach. Stąd też ocena zastosowana wobec osoby wnioskodawcy winna uwzględniać i ten aspekt zagadnienia.

Podobne kryteria oceny należało odnieść też do twierdzeń A. J. co do wpływu aresztu na późniejszą możliwość znalezienia zatrudnienia, zwłaszcza jeśli się zważy, że na datę zatrzymania deklarował się jako osoba bezrobotna, utrzymująca się z zasiłku (vide k. 675 akt sprawy III K 591/08 Sądu Rejonowego (...)).

Również i pozostałe okoliczności, do których odwoływał się wnioskodawca, a to mianowicie warunki pobytu w izolacji, czy też brak możliwości kontaktu z najbliższymi, mieściły się w ramach normalnych następstw związanych ze stosowaniem środka zapobiegawczego o charakterze izolacyjnym.

Do takiej konstatacji uprawniają nie tylko oświadczenia samego zainteresowanego co do warunków pobytu w areszcie, ale też i analiza częstotliwości kontaktów z rodziną, dokonana w oparciu o udzielone zezwolenia na widzenia.

W sytuacji gdy w dacie 7 listopada, 19 listopada i 3 grudnia 2003r. zostały udzielone zezwolenia obrońcy na widzenia z A. J., a w dacie 12 grudnia 2003r. zezwolenia takie otrzymały C. J. i M. J., która też otrzymała zezwolenie na widzenie w dacie 30 grudnia 2003r. – ustalenia sądu aby przez okres dwóch miesięcy wnioskodawca był pozbawiony widzeń z rodziną, a tym samym wiadomości o najbliższych rażą dowolnością.

Nie negując, iż każde niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie jest dolegliwością samą w sobie, która niesie określone przeżycia natury psychicznej, to jednakże ocena stopnia tych dolegliwości w aspekcie roszczeń majątkowych winna być oparta na rzetelnych kryteriach uwzględniających w sposób obiektywny uwarunkowania dotyczące się osoby pozbawionej wolności.

Sąd Okręgowy orzekając w tej kwestii, pomimo iż wskazał elementy mające istotne znaczenie dla określenia wysokości zadośćuczynienia, to jednakże dokonał niewłaściwej ich oceny, przekraczając granice wyznaczone treścią art. 7 kpk, ignorując całe spektrum okoliczności wynikających z akt sprawy, do której areszt był stosowany, co skutkowało przyznaniem kwoty, której nie sposób określić mianem „sumy odpowiedniej”.

A przypomnieć w tym miejscu należy, iż w tej materii zastosowanie winien mieć przepis art. 445 kc.

Choć ustawodawca w treści tej normy posługuje się nieookreślonym terminem, to jednakże w aspekcie kryteriów wypracowanych w judykaturze „suma odpowiednia”, spełniająca wymogi zadośćuczynienia, do którego odwołuje się przepis art. 552 kpk, to kwota która będzie miała charakter kompensacyjny, nie przekraczając rozsądnych granic,

uwzględniających realia ekonomiczne kraju i poziom życia społeczeństwa w wymiarze przeciętnym i która przedstawia odczuwalną wartość materialną nie będąc przy tym ani kwotą symboliczną, ani rażąco wygórowaną, prowadzącą do uznania – w wymiarze obiektywnym – za nieodpowiadającą rozmiarowi krzywd doznanych przez osobę dochodzącą swoich roszczeń w trybie przewidzianym przepisami kpk.

Warunku tego, w nawiązaniu do wyżej zasygnalizowanych i omówionych okoliczności, nie spełnia kwota zadośćuczynienia zasądzona przez sąd I instancji, którą uznać należy za nadmiernie wygórowaną.

W sytuacji gdy sam wnioskodawca swoje krzywdy gotów był określić na kwotę 20.000 zł, a w okresie trwającego 158 dni aresztu ani też bezpośrednio po jego uchyleniu nie zaszły żadne szczególne okoliczności, które predysponowałyby do uznania tej sumy za niewielką czy wręcz symboliczną rekompensatę Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, iż to właśnie kwota 20.000 zł winna być w realiach tej sprawy kwotą spełniającą kryteria „sumy odpowiedniej”, zwłaszcza jeśli się zważy na przeciętne możliwości zarobkowe społeczeństwa polskiego, wiążące się z przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniem na datę orzekania.

Zgola odmiennym zagadnieniem, do którego odwołuje się autor skargi w jej petitum przez pryzmat obrazu art. 321 kpc pozostaje kwestia odsetek ustawowych orzeczonych przez sąd I instancji od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty w sytuacji, gdy ani wnioskodawca, ani jego pełnomocnik takiego żądania nie zgłosili.

Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie, uregulowane w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego, jest instytucją prawa karnego, a przepis art. 552 kpk stanowi samodzielną podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa i jest przepisem *lex specialis* względem przepisów regulujących odpowiedzialność o charakterze cywilnym przewidzianą przepisami Kodeksu cywilnego.

Tym niemniej w sytuacji kiedy roszczenie oparte na tej podstawie ma charakter kompensacyjny, a ustawodawca w literalnym brzmieniu tej normy odwołuje się do pojęcia szkody w jej cywilno-prawnym wymiarze wobec braku stosownych unormowań w przepisach prawa karnego, mają odpowiednie zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego, w tym odnoszące się do odsetek.

Odsetki są świadczeniem ubocznym zależnym od istnienia i wymagalności długu podstawowego. Od momentu powstania długu mają być samodzielne.

Odrębności wiążące się z uregulowaniem postępowania prowadzonego w oparciu o przepisy rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego powodują, iż obowiązek spełnienia świadczenia (odszkodowania) po stronie Skarbu Państwa aktualizuje się z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia i z tą chwilą istnieje możliwość przyznania odsetek za zwłokę (kwesta ta została szeroko skomentowana w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 1991r. V KRN 475/90, OSNKW z. 10-12 z 1991r. poz. 52).

W sytuacji gdy przepisy procedury karnej nie regulują zasad dochodzenia odsetek (świadczenia ubocznego) z literalnego brzmienia art. 558 kpk wynika, iż winny mieć w tym względzie zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, w tym przepis art. 321 kpc, który określa granice wyrokowania.

Norma art. 321§1 kpc w aktualnym brzmieniu stanowi, iż sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem ani zasądzać ponad żądanie.

W obecnym stanie prawnym przepis §2, który dawał podstawę do orzekania ponad żądanie w sprawach o roszczenia alimentacyjne i o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, nakładając na sąd obowiązek orzekania o roszczeniach wynikających z faktów przytoczonych przez powoda także wówczas gdy roszczenie nie było objęte żądaniem lub gdy było w nim zgłoszone w rozmiarze mniejszym niż usprawiedliwiony wynikiem postępowania – został uchylony przez ustawę z dnia 2 lipca 2004r. o Zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2004r. Nr 172 poz. 1804) z mocą obowiązującą od dnia 5 lutego 2005r.

Sąd stracił tym samym legitymację procesową do orzekania z urzędu o odsetkach za zwłokę.

Wprowadzona zmiana przekłada się również na sposób procedowania w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie, jak też dotyczy spraw rozpoznawanych w oparciu o przepisy ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. Nr 34, poz. 149) statuując możliwość orzekania tylko w ramach określonych żądaniem wniosku.

Tym samym zakaz orzekania ponad żądanie, wynikający z treści art. 321§1 kpc, odnosi się także do roszczeń i żądań ubocznych (odsetek) dochodzonych w trybie przepisów kpk.

Jednocześnie zauważyć należy, iż w tej materii zdezaktualizowało się stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dn. 28.10.1993r. sygn. I KZP 24/93, OSNKW z 1993r., z. 11-12, poz. 69, gdzie wskazywano przy odwołaniu się do treści art. 321§2 kpk na istnienie po stronie sądu obowiązku zasądzenia odsetek za opóźnienie również wtedy, gdy wnioskodawca nie zgłosił takiego żądania.

Uznając zatem, iż rozstrzygnięcie sądu I instancji w zakresie zasądzenia odsetek z urzędu wykroczało poza ramy wyznaczone obowiązującą litera prawa, Sąd Apelacyjny dokonał korekty wyroku również i w tym zakresie.

Mając powyższe na uwadze należało orzec jak w sentencji i kosztami postępowania odwoławczego po myśli art. 554§2 kpk obciążyć Skarb Państwa.